

Rastlinske ose iz rodu listaric (*Strongylogaster*) so poškodovale lubje rdečega bora

Maarten de Groot^{1*}, Boštjan Šneberger², Zoran Zavrtanik³, Andreja Kavčič¹

17. marca 2015 smo prejeli obvestilo o poškodovanem rdečem boru (*Pinus sylvestris* L.) v Ribčah pri Litiji. Skorja drevesa je izrazito odstopala, drevo pa je imelo tudi redko krošnjo. Prizadeto drevo je bilo v sestoji rdečega bora, v bližini katerega se nahaja sestoj smreke (*Picea abies*). Po pregledu smo na drevesu ugotovili prisotnost več vrst žuželk. Kot glavna povzročiteljka poškodb drevesa smo ugotovili modrega borovega krasnika (Coleoptera: Buprestidae, *Phaenops cyanea* (Fabricius, 1775)) in malega borovega strženarja (Coleoptera: Scolytidae, *Tomicus minor* (Linnaeus, 1758)). Osebkami teh dveh vrst z vrtanjem rogov v živi del drevesne skorje in v les poškodujejo drevo, kar vodi v zmanjšano odpornost in propad drevesa. Smo pa med ravnimi sistemi, ki so značilni za ti dve vrsti, opazili tudi raven sistem, ki ga doslej nismo poznali (slika 1), izdelan pa je bil v mrtvem delu lubja. Rov se je začel z razširjenim delom, kamrico, iz katerega so izhajali rovi, ki so se nadalje razvejali v nove rove.

Enak raven sistem smo kasneje (20. maja 2015) opazili še v Tolminu, prav tako na rdečem boru (sliki 2, 3). Za razliko od drevesa v Ribčah pri Litiji, ki je bilo izrazito oslabiljeno, pa je bilo drevo v Tolminu na videz vitalno in ob pregledu ni kazalo znakov oslabelosti (slika 4). Drevo v Tolminu se nahaja v primestnem območju in stoji samo, brez povezave z bližnjimi gozdnimi sestoji.

Po posvetovanju s švedskim strokovnjakom za entomofavno, dr. Åkejem Lindelöwom, smo ugotovili, da najdeni raven sistem pripada vrsti rastlinskih os iz rodu *Strongylogaster*.

Vrste iz rodu *Strongylogaster* uvrščamo med rastlinske ose (Hymenoptera: Symphyta), in sicer v družino listaric (Tenthredinidae). V Evropi je prisotnih šest vrst tega rodu, od katerih sta za Slovenijo znani dve. V zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije so primerki vrst *S. filicis* (Klug 1817) in *S. multifasciata* (Geoffrey 1785), ki sta jih nabrala dr. Jaeger in dr. Hafner v obdobju 1933–1937 (Milivojević in sod., 2009). Kasneje se je s to skupino žuželk ukvarjal ddr. Jože Maček, ki je strokovnjak za vrste, ki so minerji na rastlinah, vendar pa v Sloveniji ni našel nobene vrste iz rodu *Strongylogaster* (Maček 1999). Glede na to, da je bila prisotnost drugih vrst tega rodu, točneje vrst *S. xanthocera* (Stephens 1835), *S. mixta* (Klug 1817) in *S. makula* (Klug 1817), potrjena v več sosednjih državah (Fauna Europaea, 2013), pričakujemo, da bodo v prihodnosti na našem ozemlju našli tudi te vrste.

Osebkami vrst iz rodu *Strongylogaster* preživijo zimo v lubju borovih dreves v stadiju bube, ki se zgodaj spomladi levi v odraslo obliko. Odrasli osebkami so kratkoživi, obdobje njihovega izletanja pa traja od konca aprila do sredine junija (Macek, 2010). Po parjenju samice odložijo jajčeca na liste praproti. Stadij ličinke, ki se razvije iz jajčeca, vključuje pet faz (Welke, 1959). Glavno gostiteljsko rastlino ličink predstavlja orlova praprota (*Pteridium aquilinum*), vendar se ličinke različnih vrst prehranjujejo tudi z vrstami iz rodov *Dryopteris* (*D. carthusiana*, *D. dilatata*), *Athyrium* (*A. filix-femina*) in *Polystichum* (Taeger et al., 1998). Ličinke zadnjega stadija migrirajo v lubje borov (*Pinus* spp.) (Schwenke, 1982), kjer izvirajo rove v odmrli del skorje in se zabubijo brez kokona. Posamezni rov lahko naseljuje več ličink, zato so rovi razmeroma široki. Osebkami lahko preživijo v stadiju ličinke tudi dve leti in več.

Z vidika varstva rastlin ose iz rodu *Strongylogaster* ne predstavljajo nevarnosti za drevo, saj raven sistem izdelajo v lubju in tako neposredno ne vplivajo niti na prevažalne elemente niti na druge žive dele drevesa.

Zahvala

Zahvaljujemo se dr. Åkeju Lindelöwu za pomoč pri identifikaciji ravnega sistema.

Viri

- Fauna Europaea. 2013. <http://www.fauna-eur.org/> (28.maj.2015)
- Maček, J. 2010. Taxonomy, distribution and biology of selected European Dinax, *Strongylogaster* and *Taxonus* species (Hymenoptera: Symphyta). Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae, 50, 1: 253–271
- Maček, J. 1999. Hiponomološka favna Slovenije. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti: 385 str.
- Milivojević T., Trilar T. Nikolić Z. 2009. Sawflies (Hymenoptera: Symphyta) in the collections of the Slovenian Museum of Natural History. Acta Entomologica Slovenica, 17, 1: 45–72
- Schwenke W. 1982. Die Forstschädlinge Europas: 4. Hautflügler und zweiflügler. Hamburg, Verlag Paul Parey: 392 str.
- Taeger A., Altenhofer E., Blank S.M., Jansen E., Kraus M., Pschorn-Walcher H., Ritzau C. 1998. Kommentare zur Biologie, Verbreitung und Gefährdung der Pflanzenwespen Deutschlands (Hymenoptera, Symphyta). V: A. Taeger and S. M. Blank (ur.). Pflanzenwespen Deutschlands (Hymenoptera, Symphyta). Keltern, Verlag Goecke & Evers: 49–135
- Welke G. 1959. Zur Kenntnis von *Strongylogaster xanthoceros* (Steph.) und *Strongylogaster lineata* (Christ) und ihrer Parasiten. Beiträge zur Entomologie, 9, 3/4: 234–292

¹Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana; ²Zavod za gozdove Slovenije, OE Ljubljana, KE Domžale, Ljubljanski cesta 72a, 1230 Domžale; ³Zavod za gozdove Slovenije, OE Tolmin, Tumov drevored 17, 5220 Tolmin
*maarten.degroot@gozdis.si



Slika 1: Rovni sistem rastlinske ose iz rodu *Strongylogaster* na rdečem boru v Ribčah (foto: Maarten de Groot)



Slika 2: Rovni sistem rastlinske ose iz rodu *Strongylogaster* na rdečem boru v Tolminu (foto: Zoran Zavrtnik)



Slika 3: Izhodne luknje odraslih osebkov rastlinske ose iz rodu *Strongylogaster* na rdečem boru v Tolminu (foto: Zoran Zavrtnik)



Slika 4: Rdeči bor v Tolminu v katerem smo našli rovni sistem rastlinske ose iz rodu *Strongylogaster* (foto: Zoran Zavrtnik)